

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 3605

Series : SS-M/2018

रोल नं०

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : B

संस्कृत

SANSKRIT

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित प्रश्न 14 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देश: —

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्गान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्ड: 'क'

3605/(Set : B)

P. T. O.

(2)
(अपठित-अवबोधनम्)

3605/(Set : B)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत —

गङ्गा सर्वासां नदीनां श्रेष्ठा अस्ति। सा लोकत्रयस्य कल्याणकारिणी अस्ति। सा भौतिकसुखदृष्ट्या आध्यात्मिक सुखदृष्ट्या कल्याणप्रदा। यं गङ्गा पूर्णरूपेण समर्पितो-भवति, तस्य जीवनं धन्यं भवति। इह संसारे यः जनः राज्ञा भगीरथेन आनीतां भगवतीं गङ्गां सदा वन्दते स एव शोभनः चतुरः कथ्यते। यः जनः आदरपूर्वकं जह्नुतनयां मनसा ध्यायति, स एव सम्यक् तपस्वी भवति। यः गङ्गायाः नामानि गुणान् च सदा स्मरति, स एव श्रेष्ठः पुरुषः कथ्यते। यस्य जनस्य देवन्दी प्रति सेवाभावना अस्ति, यथार्थरूपेण स एव कर्मयोगी अस्ति, स एव सर्वेषां स्वामी भवति।

प्रश्नाः -

2 × 5 = 10

- (क) सर्वासां नदीनां श्रेष्ठा नदी का अस्ति ?
(ख) इह संसारे गङ्गां कः आनीतवान् ?
(ग) यः आदरपूर्वकं जह्नुतनयां ध्यायति सः किं भवति ?
(घ) यस्य देवन्दी प्रति सेवाभावना अस्ति, स किम् अस्ति ?
(ङ) 'श्रेष्ठः' इत्यत्र कः प्रत्ययः ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक-कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत —

6

- (क) अनुशासनम्,
(ख) मम प्रियः कविः,
(ग) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्।

खण्डः 'ग'

3605/(Set : B)

(पठित-अवबोधनम्)

3. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थं कार्यम् – 4
 (क) चन्द्रापीडस्ताभिरुपदेशवाग्भिः प्रक्षालित इव, उन्मीलित इव, स्वच्छीकृत इव, पवित्रीकृत इव, उद्भासित इव, प्रीतहृदयो स्वभवनमाजगाम्।

अथवा

- (ख) भवादृशा एव भवन्ति भाजनान्युपदेशानाम्। अपगतमले हि मनसि विशन्ति सुखेनोपदेशगुणाः। हरति अतिमलिनमपि दोषजातं गुरुपदेशः गुरुपदेशश्च नाम अखिलमलप्रक्षालनक्षमम् अजलं स्नानम्।

4. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थं कार्यम् – 4

- (क) नालम्बते दैष्टिकतां न निषीदति पौरुषे।
 शब्दार्थौ सत्कविरिव द्वयं विद्वानपेक्षते।।

अथवा

- (ख) न कर्मणामनारम्भान्निष्कर्म्यम् पुरुषोऽश्नुते।
 न च सन्न्यसनादेव सिद्धिं समधिगच्छति।।

5. अधोलिखितासु सूक्तिषु मात्र **द्वयोः** सूक्तयोः भावार्थं हिन्दीभाषया लेख्यम् – 2 × 2 = 4

- (क) तटाकोदरसंस्थानां परीवाह इवाम्भसाम्।
 (ख) वाग्भूषणं भूषणम्।
 (ग) द्वित्राप्यहान्यर्हसि सोढुमर्हन्।
 (घ) सर्वे अश्रुलहृदयैः सौप्रस्थानिकीं ज्ञापितवन्तः।

6. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तानानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लेखितव्यानि –
 अहं देशसेवां कर्तुं गृहाद् बहिरभवम्। मया निश्चितमासीत् 'एतावन्ति दिनानि स्वोदरसेवायै क्लिष्टोऽभवम्। इदानीं कियन्तं कालं देशसेवायामपि लक्ष्यं ददामि।'

प्रश्नाः - 2 × 1 = 2

(क) किमर्थं बहिरभवम् ?

(ख) किमर्थं क्लिष्टोऽभवम् ?

7. अधोलिखितं श्लोकं सम्पठ्य अधस्तनयोः प्रश्नयोः उत्तरे लेखनीये —
अन्धन्तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते।
ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः।

प्रश्नाः - 2 × 1 = 2

(क) के अन्धन्तमः प्रविशन्ति ?

(ख) 'विद्यायाम्' इति पदे कः शब्दः का विभक्तिश्च ?

8. रेखाङ्कितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - 2 × 1 = 2

(क) विस्फारितशरासनाः आयुधीयश्रेणयः कुमारं तर्जयन्ति।

(ख) कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः।

खण्डः 'घ'

(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)

9. भवभूतेः **अथवा** अम्बिकादत्तव्यासस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः। 4

10. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये **एकस्य** संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः - 4

(i) उत्तररामचरितम्,

(ii) समुद्रसङ्गमः।

खण्डः 'ङ'

(छन्दोऽलङ्कार-परिचयः)

11. अधोनिर्दिष्टछन्दस्सु मात्र **द्वयोः** संस्कृतभाषया लक्षणोदाहरणौ लिखत - 2 × 4 = 8

(i) इन्द्रवज्रा,

(ii) वंशस्थः,

(iii) शार्दूलविक्रीडितम्।

12. अधः प्रदत्तेषु अलङ्कारेषु **द्वयोरेव** लक्षणोदाहरणौ संस्कृतभाषया लिखत - 2 × 4 = 8

- (i) अनुप्रासः,
- (ii) उपमा,
- (iii) अन्योक्तिः।

खण्डः 'च'

(अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

13. (क) गुणसन्धेः **अथवा** व्यञ्जनसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2
- (ख) कर्त्ताकारकस्य **अथवा** सम्प्रदानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत।
2
- (ग) तत्पुरुषसमासस्य **अथवा** द्विगुसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत।
2

खण्डः 'छ'

[बहुविकल्पीय-वस्तुनिष्ठप्रश्नाः]

14. अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तर-विकल्पेषु **शुद्धविकल्पं** चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत - 16 × 1 = 16
- (क) 'कुर्वन्नेवेह' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?
- (i) कुर्व + नेवह
  - (ii) कुर्वन् + एव + इह
  - (iii) कुर्वन् + इव + एव
  - (iv) कुर्व + न + इव
- (ख) 'पुरुषः + अश्नुते' इति पदे किं सन्धिपदम् ?
- (i) पुरुषोश्नुते
  - (ii) पुरुषोऽश्नुते
  - (iii) पुरुषश्शनुते
  - (iv) पुरुषोश्नुते
- (ग) 'कोऽयम्' इति पदे कः सन्धिः ?
- (i) दीर्घसन्धिः
  - (ii) यणसन्धिः
  - (iii) अयादिसन्धिः
  - (iv) विसर्गसन्धिः
- (घ) 'उपकृष्णम्' इति पदे विग्रहोऽस्ति -
- (i) कृष्णस्य समीपम्
  - (ii) कृष्णम् इति
  - (iii) कृष्णाय समीपम्
  - (iv) कृष्णः परम

- (ड) 'नखभिन्नः' इति पदे कः समासः ?
 (i) चतुर्थीतत्पुरुषः (ii) सप्तमीतत्पुरुषः
 (iii) पञ्चमीतत्पुरुषः (iv) तृतीयातत्पुरुषः
- (च) 'दीर्घा ग्रीवा यस्य सः' इति विग्रहे किं समस्तपदम् ?
 (i) दीर्घग्रीवः (ii) दीर्घाग्रीवा
 (iii) दीर्घो ग्रीवः यस्या सा (iv) दीर्घस्य ग्रीवा
- (छ) 'राम' प्रथमा द्विवचने रूपम् -
 (i) रामयोः (ii) रामौ
 (iii) रामान् (iv) रामम्
- (ज) 'अग्नये' इति पदे का विभक्तिः ?
 (i) प्रथमा (ii) चतुर्थी
 (iii) सप्तमी (iv) द्वितीया
- (झ) 'आस्ताम्' इति पदे कः धातुः ?
 (i) भू (ii) आस्
 (iii) भाव (iv) अस्
- (ञ) 'बिभ्यति' इति पदे कः पुरुषः ?
 (i) प्रथमपुरुषः (ii) उत्तमपुरुषः
 (iii) अन्यपुरुषः (iv) मध्यमपुरुषः
- (ट) 'लब्ध्वा' इति पदे कः प्रत्ययः ?
 (i) क्तः (ii) क्त्वा
 (iii) यत् (iv) ल्यप्
- (ठ) 'परि + त्यज् + ल्यप्' एषां संयोगे किं रूपम् ?
 (i) परित्यजय (ii) परित्यज्य
 (iii) परित्याग (iv) परित्यजाय
- (ड) 'साकम्' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?
 (i) द्वितीया (ii) चतुर्थी
 (iii) तृतीया (iv) पञ्चमी

- (ढ) 'नरे' इति पदस्य समानार्थकपदमस्ति -
(i) मनुष्ये (ii) जीवने
(iii) भारे (iv) नारे
- (ण) 'अधीतशास्त्रस्य' इति पदस्य विशेष्यम् -
(i) त्वम् (ii) भवति
(iii) ते (iv) अस्माकम्
- (त) 'उभयम्' इति पदस्य विलोमपदमस्ति -
(i) एकम् (ii) अनेकम्
(iii) द्वित्व (iv) सभयम्

